

FUNKCJONOWANIE TRYBUNAŁU KORONNEGO NA PRZESTRZENI 200 LAT

Trybunał Koronny, w zamierzeniu szlachty, mający być sądem apelacyjnym od orzeczeń sądów szlacheckich, w pewnych sprawach orzekał również w pierwszej instancji. Były to takie sprawy, jak: mężobójstwo, fałszowanie monet, tumulty religijne, wyznawanie arianizmu, ochrona posłów i senatorów, unikanie przez szlachtę udziału w przeglądach pospolitego ruszenia, utrudnianie pracy urzędnikom komór celnych, zrywanie sądów ziemskich, uniemożliwianie ubiegania się o mandaty poselskie.

Następowało także rozszerzanie kompetencji Trybunału jako sądu apelacyjnego, zarówno w zakresie podmiotowym jak i przedmiotowym. Już kilka lat po rozpoczęciu działalności Trybunał zaczął rozpatrywać skargi na mieszczan nakładających zbyt wysokie lub nienależne myto na podróżnych. Zakazywał im jednocześnie odwoływania się do wyższej instancji. Poddano jurysdykcji sądu szlacheckiego cudzoziemców, którzy bezprawnie nabyli ziemie leżące w Prusach Królewskich. Sądzone osoby z niższych stanów podszywające się pod szlachtę. Kompetencji Trybunału poddano jego skorumpowanych deputatów a także posłów na sejm. Pozywano również wojskowych, nienależnie pobierających pieniądze ze skarbu państwa lub dopuszczających się nadużyć wobec ludności. Odpowiedzialność przed Trybunałem ponosili także wojewodowie, starostowie i sędziowie ziemscy za zaniedbanie swych obowiązków. Przed sądem tym występowali również chłopci, zarówno w charakterze powoda, jak i pozwanego. W obydwóch jednak przypadkach musieli być reprezentowani przez swojego pana.

Pocztówka z Piotrkowa Trybunalskiego upamiętniająca 400. rocznicę powstania trybunału koronnego w tym mieście.
Źródło: Fotopolska.eu

Rozszerzanie uprawnień Trybunału Koronnego prowadziło do narastania zaległości i wydłużania okresu oczekiwania na rozstrzygnięcie. Sytuację poprawiło częściowo wydłużenie jego kadencji. Podejmowano także próby ograniczania spraw podlegających apelacji od wyroków sądów niższej instancji. W 1653 roku sejm zakazał dochodzenia przed Trybunałem spraw należnych właściwości sądów ziemskich i grodzkich. Siedem lat później zawężono jurysdykcję Trybunału, wprowadzając limity finansowe.

W początkowych latach istnienia Trybunał Koronny pracował dość sprawnie. Zlikwidował tysiące zaległych spraw odwoławczych. Doceniano jego znaczenie dla społeczeństwa. Problemy w jego funkcjonowaniu zaczęły się pojawiać w drugiej połowie XVII wieku, w czasach wielkich wojen jakie prowadziła Rzeczpospolita. Nie zawsze bowiem było możliwe wybranie deputatów na sejmikach i zebranie się ich w Piotrkowie lub Lublinie. Okres upadku państwa w czasach saskich, obniżenie się ogólnej kultury społeczeństwa, odbijał się także negatywnie na pracy trybunałów. Reformy sądowe podjęła Konstytucja 3 maja 1791 roku, która poddała Trybunał Koronny kontroli Straży Praw. Trybunały podzielono na izbę niższą i wyższą, zrezygnowano z wyboru marszałka, powierzając jego kompetencje kolejno wybieranym deputatom. Niestety, zreformowane trybunały zdołały się zebrać tylko raz, w lutym 1792 roku.

Znaczek pocztowy stworzony na 400. rocznicę ustanowienia Trybunału Koronnego w Piotrkowie Trybunalskim
Źródło: Katalogznaczków.net